

Kinowska, Małgorzata / J. K.

Posiedzenia naukowe Zespołu Historii Organizacji Nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/3, 606-608

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pernika: kosmologiczny czy ontologiczny w ścisłym znaczeniu tych wyrazów. (Prelegent zgodził się w zupełności z wywodami dyskusantki, odpowiedział, iż owa interpretacja miała charakter kosmologiczny i że terminem „ontologia” posłużył się dodatkowo po to, aby odróżnić kosmologię filozoficzną od kosmologii naukowej). Po drugie, prof. Dąbbska zastanawiała się, co należy rozumieć pod terminem „recepta teorii”, a zwłaszcza, czy także przejęcie samej problematyki danej teorii i czy także negatywne ustosunkowanie się do jej tezy, tj. danie rozwiązań odmiennych; sugerowała przy tym pozytywną odpowiedź na te pytania. (Prelegent zaakceptował to stanowisko).

Doktor Zbigniew J. Bezwiński, nawiązując do koncepcji Kuhna, interpretował dzieło Kopernika jako rewolucję naukową polegającą na zmianie paradygmatu, aczkolwiek — co podkreślił — Kopernik nie zamierzał robić takiej rewolucji, a tylko ulepszyć dzieło Ptolemeusza. Przeciwwstawił się też tezie prof. Rybickiego, iż nie można wiązać teorii Kopernika z ideologią społeczną. W ponownym wystąpieniu dr Bezwiński złagodził nieco ten protest.

W dalszym ciągu dyskusji dr Henryk Dutkiewicz zajął się poruszonym w referacie rozróżnieniem kręgów odbiorców teorii, a mgr inż. Jan Klimowski mówił o reakcji tłumów i szerokich kręgów społecznych na różne teorie naukowe. Przeprowadził też pewne analogie między recepcją teorii Kopernika a recepcją prawa rzymskiego.

Doktor Waldemar Rolbiecki nawiązał do zagadnienia ideowo-społecznych implikacji dzieła Kopernika. Podzielając pogląd, iż Kopernikowi najprawdopodobniej obce były wszelkie intencje rewolucyjne w sensie społecznym, twierdził jednak, iż akceptacja tego poglądu bynajmniej nie likwiduje zagadnienia owych implikacji, a zwłaszcza zagadnienia wpływu pewnych czynników ideowo-społecznych na genezę dzieła Kopernika oraz wyrażania przez to dzieło (choćby mimowolnie) pewnych tendencji ideowo-społecznych.

Magister Wanda Grębecka mówiła o tym, jak to wielu twórcy są bezradni wobec recepcji swych dzieł. Przeprowadziła przy tym analogię między recepcją dzieła Kopernika i recepcją dzieła Darwina.

Waldemar Rolbiecki

POSIEDZENIA NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII ORGANIZACJI NAUKI

Trzecie z kolei zebranie Zespołu Historii Organizacji Nauki odbyło się w Warszawie dnia 21 lutego 1974 r. z referatem prof. Waldemara Voisé *Pierwotny projekt rosyjskiej Akademii Nauk w świetle korespondencji Leibniza z Piotrem I* i pod przewodnictwem dra Waldemara Rolbieckiego. Zebranie to dedykowane było Akademii Nauk Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich z okazji jej jubileuszu 250-lecia. Obecni byli m.in. radca Ambasady ZSRR w Warszawie, kandydat nauk Oleg W. Dubrawski oraz zastępca sekretarza Wydziału I PAN prof. Marian Wojciechowski.

W przemówieniu wstępnym kierownik Zespołu, dr W. Rolbiecki, nakreślił bogate i chlubne tradycje Akademii Nauk, którą założył w Petersburgu car Piotr I 3 lutego (22 stycznia wg starego stylu) 1724 r. Akademia ta odegrała ogromną rolę w rozwoju kulturalnym XVIII, XIX i XX-wiecznej Rosji. Wniosła też wielki wkład do ogólnoludzkiej skarbnicy wiedzy naukowej, zwłaszcza w zakresie nauk ścisłych. Obecnie Akademia Nauk ZSRR jest jedną z największych instytucji naukowych na świecie, obdarzoną olbrzymim potencjałem badawczym.

Doktor Rolbiecki poinformował następnie o planowanych obchodach jubileuszu Akademii Nauk ZSRR — zarówno w Związku Radzieckim, jak i w Polsce.

Przechodząc do problematyki naukowej, którą szczególnie zajmuje się kierowany przez niego Zespół, tj. do ewolucji instytucjonalno-organizacyjnych form uprawiania nauki, dr Rolbiecki podkreślił, iż powstanie Akademii petersburskiej było bardzo ważnym wydarzeniem w powszechnych dziejach nauki. Obok Akademii berlińskiej była ona jedną z dwu głównych reprezentantek nowego wówczas typu stowarzyszeń uczonych — zupełnie innego niż typ reprezentowany przez londyńskie The Royal Society i paryską Académie des Sciences. Ten petersbursko-berliński typ Akademii nauk był potem naśladowany w wielu innych europejskich stolicach (m.in. usiłowano go naśladować także w przedrozbiorowej Polsce). Przez to głównie dzieje Akademii petersburskiej nabierają wielkiego waloru w powszechnych dziejach ewolucji form organizacyjnych nauki.

Zapowiadając referat prof. W. Voisé, dr Rolbiecki stwierdził, iż dotyczy on najwcześniejszego, niejako embrionalnego jeszcze, okresu życia obecnej jubilatki, przedstawia bowiem i analizuje pewne wizje tej Akademii, kreślone jeszcze przed jej założeniem. Jak wiadomo, Leibniz — członek londyńskiego The Royal Society i paryskiej Académie des Sciences oraz właściwy twórca i pierwszy prezes berlińskiej Akademie der Wissenschaften — zmarł w 1716 r., a więc 8 lat przed założeniem Akademii petersburskiej. Jednak jego wpływ na tę instytucję, na jej kształt i treść był bardzo duży.

Po referacie prof. W. Voisé (którego pełny tekst zamieszczony jest w niniejszym numerze „Kwartalnika”) wywiązała się dyskusja, w której wzięli udział: prof. Bogusław Leśnodorski, doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa, prof. Zygmunt Kolankowski, doc. Ryszard W. Wołoszyński i prof. Eugeniusz Olszewski.

Profesor Leśnodorski przypomniał, że kryzys uniwersytetów, który wystąpił na przełomie wieków XVII i XVIII, przyczynił się do rozwoju akademii. Wśród państw oświeconego absolutyzmu zapóźniona gospodarczo Rosja wybijała się zarówno obszarem, jak i rozmachem reform. Ponadto miała wybitnego władcę. Nic więc dziwnego, że kraj ten fascynował Leibniza, którego ruchliwy i wszechstronny umysł śledził bacznie polityczne i kulturalne przemiany w Europie.

Kontynuując myśl swego przedmówcy, doc. Jasiukowa podkreśliła, że fakt, iż Piotr I zwrócił się właśnie do Leibniza w sprawie Akademii Petersburskiej, świadczy o znakomitej orientacji cara w konwencji zachodnioeuropejskiej. Leibniz pełnił rolę ogólnoeuropejskiego doradcy, był czynnym organizatorem życia naukowego, autorem projektów organizacyjnych akademii berlińskiej, saskiej i wiedeńskiej. Nawiązując do zasygnalizowanej przez dra Rolbieckiego sesji poświęconej dziejom stosunków naukowych polsko-rosyjskich i polsko-radzieckich poczynając od wieku XVIII aż do dziś, doc. Jasiukowa zasugerowała uwzględnienie takich tematów, jak np. Euler i Petersburska Akademia Nauk lub echa wypraw syberyjskich zarządzanych przez Petersburską Akademię Nauk.

Profesor Z. Kolankowski podkreślił żywotność koncepcji Leibniza w kołach uczonych pracujących w nowo powstałej Akademii Petersburskiej (np. Mikołaj i Daniel Bernoulli) i wskazał na protokoły posiedzeń tej Akademii z lat 1725—1743 jako na jedno ze źródeł potwierdzających tę tezę.

Dodatkowe informacje na temat początkowego rozwoju Akademii wniosła wypowiedź doc. R. W. Wołoszyńskiego. Powiedział on m.in., że szerokie, międzynarodowe znaczenie zyskała Akademia Petersburska w ostatnich dziesiątkach wieku XVIII, podczas gdy przedtem nie oddziaływała szerzej.

Profesor E. Olszewski postawił problem relacji między Akademią Petersburską a innymi akademiami Europy Zachodniej, sugerując zbadanie, w jakiej mierze akademia rosyjska wyszła z koncepcji Leibniza, a w jakiej ze wzorów starszych akademii.

W dniu 18 kwietnia 1974 r. odbyło się czwarte posiedzenie Zespołu Historii Organizacji Nauki, na którym dr Lech Zacher z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN przedstawił referat *Współczesne problemy polityki naukowej (w rozwiniętych krajach kapitalistycznych)*¹.

W dyskusji, która dotyczyła głównie przydatności metod analitycznych dla polityki naukowej, głos zabrali: dyrektor Edmund Kujawski, doc. Tadeusz Wodzyński, doc. Eugeniusz Rudziński.

J. K.

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI OKRESU OŚWIECENIA

W dniu 26 lutego 1974 r. odbyło się w Krakowie zebranie Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia, które w zastępstwie kierownika Zespołu prowadził doc. S. Brzozowski. W programie było wygłoszenie dwóch doniesień naukowych przez dr Danutę Rederową.

Referat pierwszy *O roli społeczeństwa w popieraniu nauki* ilustrował to zagadnienie na podstawie archiwaliów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Referentka wyszła od dawniejszych badań dotyczących finansowania nauki polskiej w dobie porozbiorowej, opisała, kto i jak wspierał TNK, jakie były założenia, a jaka rzeczywistość. Potem porównała to z zasadami, na jakich opierały swój byt inne towarzystwa naukowe polskie tego okresu, wreszcie oceniła wpływ ofiarności społecznej na działalność Towarzystwa.

W ożywionej dyskusji, w której zabierali głos prof. A. Gaweł, doc. Z. Wójcik, dr R. Dutkova, dr J. Dybiec, dr T. Malczyk i doc. S. Brzozowski, podkreślono oryginalność ujęcia oraz dużą ilość nieznanych faktów, po czym analizowano bliżej charakter mecenatu społecznego (warstwy wspierające, wysokość i efektywność składek, zapisy gotówkowe a rzeczowe), porównania z Warszawskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk, Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk, Akademią Umiejętności, Towarzystwem Historycznym, Tow. Miłośników Krakowa i innymi, gospodarką finansową Towarzystwa (ściągnięcie zaległości, stosunek subwencji rządowych lub krajowych do innych wpływów, użytkowanie funduszy niezgodnie z przeznaczeniem), wpływ pomocy społecznej na kierunek prac Towarzystwa (dochodowość wydawnictw, stosunek podręczników do wydawnictw specjalnych, fundusze na nagrody i ich wykorzystanie, dysproporcje w działalności).

Referat drugi, *Z historiografii Ludwika Kubali*, obrazował dzieje stosunku opinii publicznej i fachowej do jego dziejopisarstwa. Po krótkim przedstawieniu życiorysu naukowego Kubali referentka zastanawiała się nad miejscem Kubali w historiografii polskiej („optymista”, „pesymista” czy szkoła lwowska), cytowała stosunek do niego Korzona, Smoleńskiego, Tymienieckiego, Bobrzyńskiego, Barycza, Konopczyńskiego i Serejskiego, poruszyła jego debiut w krakowskim środowisku naukowym (sprawa objęcia katedry w UJ i konkurencja Szujskiego, ocena *Jerzego Ossolińskiego* przez M. Bobrzyńskiego, kontakty i współpraca z Akademią Umiejętności i jej stosunek do Kubali), scharakteryzowała tzw. oba żywoty naukowe Kubali (wczesny i po 1910 r.). Szukając miejsca L. Kubali w piśmiennictwie historycznym polskim uznała go za prekursora współczesnej szkoły krytycznej.

W dyskusji nad tym referatem zabierali głos: dr R. Dutkova, dr J. Dybiec i doc. S. Brzozowski, podkreślając, że trzeba rozróżniać Kubalę-artystę i popularyzatora o wielkim oddziaływaniu na społeczeństwo i Kubalę-historyka, który działając w epoce, w której Ranke przekształcił dawne dziejopisarstwo

¹ Referat ten ma być drukowany w „Zagadnieniach Naukoznawstwa”.